

MYJ/MERING: MEESTE STEMMEN GELDEN ECHT NIET ALTIJD

Egbert Myjer *

Samenvatting | Oud EHRM-rechter Egbert Myjer myj/mert over de groeiende trend, zowel in de Verenigde Staten als in Europa, waarbij politici kritiek leveren op rechterlijke uitspraken. Zelfs in landen die tot de *founding fathers* van de Raad van Europa horen, wordt wel geopperd bepaalde uitspraken van het EHRM te negeren.

DOI | 10.54195/NTM.24934

© Author(s); licensed under Creative Commons Attribution 4.0

Het zijn zorgelijke tijden. Er gebeurt wereldwijd bijna te veel vreselijks om allemaal te kunnen benoemen. Het kan niet te vaak worden herhaald: de eerste zin van de preambule van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens verwoordt zo mooi wat op 10 december 1948 nog wereldwijd werd aanvaard: ‘Overwegende, dat erkenning van de inherente waardigheid en van de gelijke en onvervreembare rechten van alle leden van de mensengemeenschap grondslag is voor de vrijheid, gerechtigheid en vrede in de wereld.’ Niet alleen die overweging, maar ook allerlei plechtige beloften die daarna zijn gedaan bij de ratificatie van internationale verdragen inzake de rechten van de mens, lijken her en der vergeten.

En het gaat allemaal zo snel dat ik me voor het eerst heb afgevraagd of een door hedendaagse ontwikkelingen geïnspireerde myjmering niet al bij verschijning in het NTM hopeloos achterhaald of anderszins inadequaar zou zijn.

Bij de duizelingwekkende snelheid waarmee de ontwikkelingen zich opvolgen lijkt het alweer een tijd geleden, maar het was nog maar dit voorjaar dat Trump de aanval op de rechterlijke macht opende. Op 19 maart 2025 wordt in het NOS-nieuws bericht: ‘Trump opent aanval op rechterlijke macht, maar hoe ver wil hij gaan?’

Ik citeer:

‘Trump besloot [...] een oorlogswet uit 1798 uit de kast te trekken om de uitzetting van driehonderd vermeende bendeleden uit Venezuela mogelijk te maken, zonder enige vorm van proces. Een federale rechter stak hier een stokje voor. Toch vertrokken er uiteindelijk twee van de drie toestellen. De precieze tijdlijn van dit alles is onduidelijk. Op vragen van journalisten of Trump de beslissing van de rechter bewust heeft genegeerd komt geen duidelijk antwoord. Ook op vragen van de rechter over de precieze vertrektijden van de vliegtuigen heeft de regering nog niet gereageerd. De rechter in de zaak, Joas Boasberg, moet het vervolgens ontgelden in berichten van Trump op zijn sociale media. Volgens Trump is Boasberg het zoveelste voorbeeld van een rechter die hem bewust probeert tegen te werken.’

Trump noemt rechter Boasberg in zijn @realDonaldTrump een ongekozen radicaal-linkse gek die zou moeten worden afgezet:

- Prof. mr. B.E.P. Myjer is oud-rechter van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens te Straatsburg en emeritus bijzonder hoogleraar mensenrechten aan de Vrije Universiteit van Amsterdam.

'This Radical Left Lunatic of a Judge, a troublemaker and agitator, who was sadly appointed by Barack Hussein Obama, was not elected President. He didn't win the Popular Vote [...] He didn't win anything. I won for many reasons, in an overwhelming mandate, but fighting illegal immigration may have been the number one reason for this historic victory. I am just doing what the voters wanted me to do. This judge, like many of the Crooked Judges I am forced to appear for, should be impeached [...].'

De (conservatieve) president van het US Supreme Court John Roberts kwam met een vrij unieke reactie:

'For more than two centuries, it has been established that impeachment is not an appropriate response to disagreement concerning a judicial decision. (...) A normal appellate review process exists for that purpose.'

NOS-nieuws van diezelfde 19 maart 2025:

'Opgerichter in VS botst met Trump na opmerking over "afzetten" rechter' stelt nog: 'Trump reageerde in een interview bij Fox Nieuws op het bericht van Roberts. "Ik heb het maar kort gezien, hij noemde mijn naam niet", zei hij. Verder herhaalde hij in het interview zijn kritiek op 'losgeslagen' rechters die "niet toegelaten zouden moeten worden".'

In NRC 21 maart 2025:

'Trump negeert de rechter en beroept zich op een 'mandaat' van de kiezer' wordt het in een onderkop nog eens kernachtig samengevat: "De president zocht deze week de confrontatie met de rechterlijke macht met een omstreden beroep op een oorlogswet en felle kritiek op een rechter dit hem dit verbod. De hoogste rechter voelde zich al genoodzaakt zich ermee te bemoeien – uitzonderlijk."'

Inderdaad uitzonderlijk.

Voor cartoonist Jesse van Muylwijk was het aanleiding dit in zijn dagelijkse rechterstrip als volgt te verbeelden:

Toegegeven: ook in Europa komt kritiek van (in het bijzonder) populistische politici op rechterlijke uitspraken tegenwoordig wel meer voor. En opmerkelijk: ook in Europa (inclusief Nederland) vaak naar aanleiding van rechterlijke uitspraken waarin nog eens wordt duidelijk gemaakt dat ook asielzoekers of migranten drager zijn van rechten. En we zien hetzelfde bij uitspraken van het EHRM. Zelfs in landen die tot de *founding father* van de Raad van Europa horen, is door leiders van de regeringspartij(en) voorgesteld zich in bepaalde asielzaken, waarin het EHRM tot een schending had geconcludeerd, niets van het veroordelend arrest aan te trekken. Dat is natuurlijk lijnrecht in strijd met het bepaalde in artikel 46 EVRM. Zie bijvoorbeeld al wat langer geleden de manier waarop de toenmalige Britse premier Cameron zich meende te kunnen uitlaten over het EHRM naar aanleiding van de uitspraak van 17 januari 2012 in de zaak *Othman (Abu Quataba)/het Verenigd Koninkrijk* (*The Times*, 19 april 2012: 'Britain threatens exit from European Court of Human Rights as Home Office mix-up over deadline lets Abu Quatada win again').

Daarnaast heeft Europa het laatste anderhalf decennium te maken gekregen met ontwikkelingen waarbij in landen als bijvoorbeeld Hongarije, Polen en Rusland de heersende politieke partij(en) via wetgevende maatregelen hebben geprobeerd vermeend kritische rechters te lozen om zodoende eigen volgelingen op die posities te kunnen benoemen. (zie bijvoorbeeld EHRM (grote kamer) *Grzeda/Polen*, 15 maart 2022; zie ook de zeer lezenswaardige separate opinion van de Albanese rechter Darian Pavli in EHRM (derde kamer) 11 februari 2025 in de zaken *Novaya Gazeta en anderen/Rusland*).

Op 10 maart 2025 heeft de (toen nog) president van het EHRM, Marko Bošnjak, voor Harvard University een inleiding gehouden over 'The Role of Courts in Tackling Democratic Backsliding', daarin herhaalde hij nog maar eens dat democratie niet betekent dat alleen maar de meeste stemmen tellen. Democratische besluitvorming kent grenzen in de rechtsstaat en in rechten van de mens.

'The principle of the rule of law figures prominently also in the Preamble to the Convention, which states that the Contracting Parties have resolved to enforce certain of the rights enshrined in the Universal Declaration because they hold in common certain ideals, like freedom and the rule of law.

In its case-law the European Court of Human Rights has held that the rule of law is inherent in all the Articles of the Convention and that the Convention is therefore, essentially, a rule-of-law instrument.

It has also clarified that modern democracy involves subjecting the democratic will to the rule of law, emphasizing that "democracy cannot be reduced to the will of the majority of the electorate and elected representatives, in disregard of the requirements of the rule of law".'

Onder het kopje 'The Role of the European Court of Human Rights in Tackling the Rule of Law Backsliding through Protection of Domestic Judiciary' merkt hij dan op:

'As I already noted, democracy cannot survive without the rule of law. And the rule of law is in the hands of the courts. Given this prominent place that the judiciary occupies among State organs in a democratic society and the importance attached to the separation of powers and to the necessity of safeguarding the independence of the judiciary, the Court has been particularly attentive to the protection of members of the judiciary against measures that can threaten their judicial independence and autonomy.

The Court held that judges could uphold the rule of law and give effect to the Convention only if domestic law does not deprive them of the guarantees of independence and impartiality.

In other words, the rule of law cannot exist without independent courts as without them that principle would be nothing more than "an empty vessel."

Je zou er nog aan kunnen toevoegen dat niet alleen respect voor de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de rechter cruciaal is, maar ook respect voor het rechterlijke vonnis. Partijen moeten zich bij het bindende rechterlijke oordeel neerleggen, en dat geldt in de allereerste plaats voor de andere staatsmachten. Het is een hoeksteen van de rechtsstaat, zoals het Hof sinds de zaak *Hornsby* tegen Griekenland van 19 maart 1997 al tientallen malen heeft bevestigd. Het lijkt dan ook een open deur. Maar het komt toch steeds vaker voor dat het bestuur rechterlijke uitspraken negeert. Niet alleen in het Amerika van Donald Trump, maar ook in Europa. Zo constateerde het Hof in de zaak *Camara/België*, van 18 juli 2023, dat de nationale autoriteiten domweg hadden geweigerd om gevolg te geven aan een rechterlijk vonnis om asielzoekers een fatsoenlijk onderkomen te bieden. En ook in Nederland ziet de rechter zich soms gedwongen om een dwangsom op te leggen voor het geval de staat zich niet aan zijn uitspraak houdt.

Terug naar de toespraak van Bošnjak. En in zijn slotwoord vat hij het nog eens samen:

'Democracy is not a given: it must be defended, nurtured, and, sometimes, restored. It cannot survive without the rule of law, which lies in the hands of the judiciary. By upholding the rule of law and ensuring that the foundations of democracy remain intact even in times of political turmoil, strong and independent courts prevent undemocratic tendencies, such as democratic backsliding, from taking root.

When democratic backsliding does occur, the case of Poland serves as a powerful reminder that democracies can bounce back from such setbacks. In such circumstances, the role of courts is to maintain conditions for democratic recovery, by preventing democracies from slipping past the point of no return.

While domestic judiciaries are the first line of defence and the bulwark against democratic backsliding rests heavily upon their shoulders, in Europe they are not alone in this mission. International courts, like the European Court of Human Rights, serve as additional safeguards and can play a crucial role in reinforcing domestic courts' efforts to protect the rule of law. By holding the States accountable to their obligations under the Convention, the European Court of Human Rights has strengthened the independence of domestic judiciaries, thereby preserving the rule of law and democracy in countries under its jurisdiction.'

Een niet mis te verstane boodschap van de president van het EHRM. En ook nog in een duidelijke taal. En nog wel gehouden op Harvard, een paar dagen voor die @realDonaldTrump-opmerkingen. Jammer dat dat blijkbaar toch nog te hoog was gegrepen voor de president van de Verenigde Staten en zijn omgeving.

Want echt: zoals Joshua Rozenberg schreef naar aanleiding van de oprisping van Trump, in de *Law Society Gazette* van 21 maart 2025: 'Sentencing is for judges, not politicians.'